

Kompendium til

kursus i

Skæftetilpasning

Forord

Dette kompendium er udarbejdet for Danmarks Jægerforbund Kalø af Per Langvad og Lars Thune Andersen til brug på kurset Skæftetilpasning. Kompendiet er et supplement til undervisningen og egner sig ikke til selvstudium.

Indledning

Et gammelt ordsprog blandt jægere og haglskytter siger; *det er løbene, der skyder men skæftet der rammer*. Dette er sandt, men som det vil fremgå af dette kompendium og undervisningen er skæftetilpasning ikke svar på alle haglskyttens problemer.

Skæftet og hvordan det passer skytten er et led i en kæde, hvor skæftetilpasning – teknisk vejledning – træning hænger uhjælpeligt sammen.

Skæftetilpasning er ikke svaret på alle skyttens problemer, det er ikke en kur mod forkert teknik eller dårlig mental forberedelse/tilstand. Fokuserer man for meget på skæftetilpasning eller andre tekniske aspekter ved våbenet eller patronen, kan det påvirke skydningen i negativ retning ved at bortlede opmærksomheden fra det egentlige problem.

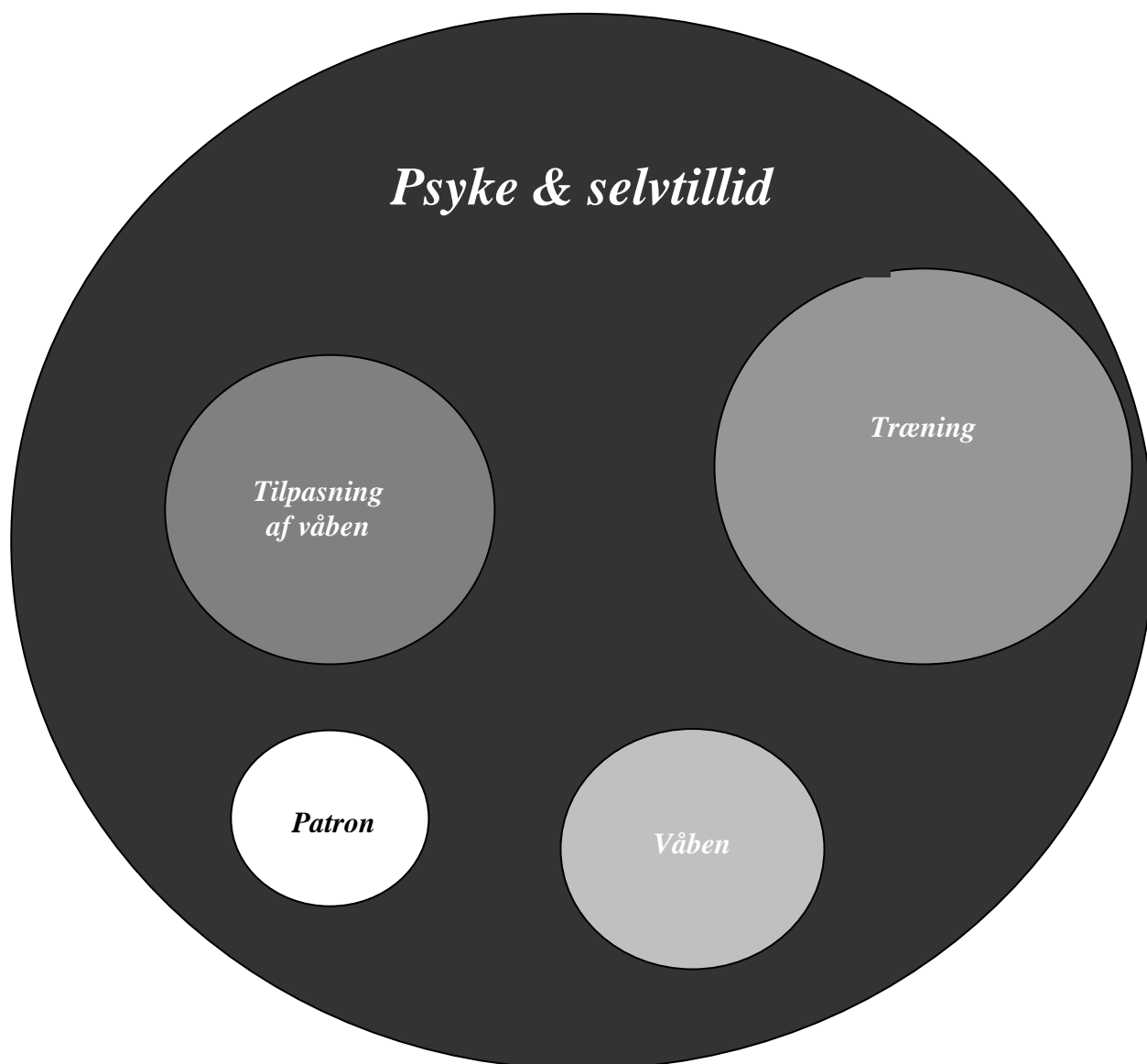
Den fornuftige skytte finder en rimelig balance mellem tingene og finder ud af vigtigheden af våben-/skæftetilpasning og giver det den plads det fortjener, men ikke mere.

Det at ramme

For at kunne ramme et flyvende mål med en håndfuld hagl kræves det, at skytten udfører en kæde af handlinger, der sikrer, at de hagl, der skydes ud, rammer omkring målet. Dette lyder simpelt og er det heldigvis også for langt de fleste, men alle haglskytter vil før eller senere komme ud for situationer, hvor et eller flere led i kæden volder problemer.

For langt de fleste haglskytter er det at skyde med en haglbøsse en ubevist handling. Det vil sige, at man skyder og rammer uden præcist at vide, hvorfor man rammer, og hvordan man gør, - man gør det bare. Man er det, der pædagogisk kaldes ubevist kompetent. Så længe alt fungerer og træfprocenten er rimelig, er det også udmærket; problemerne opstår først, når man begynder at skyde forbi. Det er en meget frustrerende situation, fordi man ikke kan afhjælpe problemet uden at kende til det.

Da den ubevist kompetente skytte ikke ved, hvorfor og hvordan han/hun rammer, er vedkommende ude af stand til at hjælpe sig selv og er i denne situation overladt til sin tro på, at man godt kan ramme. Det er altså evnen til at overbevise sig selv om, at man kan ramme, der skal redde denne situation. Det kræver stor selvtillid, som kun kan opbygges gennem øvelse dvs. målrettet træning på en skydebane gerne med en kompetent instruktør.

Figuren illustrerer de enkelte elementers vigtighed for det at ramme. Som det fremgår er Psyke og Selvtillid den vigtigste faktor til et godt haglskud.

Det er vigtigt, at skydeinstruktører er opmærksomme på, at skæftetilpasning kun er en del af en større helhed, og at et problem ofte ”kun” eksisterer i skyttens psyke, men det er afgørende for instruktørens succes at respektere, at nøglen til at løse skyttens mentale problem kan ligge i en fysisk justering af våben, patron, skæfte eller teknik.

Om det er skæftetilpasningen, teknisk vejledning eller psykisk bistand, der afhjælper en skyttes problem er ikke afgørende, men ofte vil en lille ikke afgørende justering af skæftet give skytten tro på, at noget afgørende er sket, og det giver mentalt overskud og dermed gode resultater.

Kontrol af skæftet

Før man kan vurdere om et våben/skæfte passer til en skytte eller kan tilpasses, må man tjekke følgende:

- Kontrol af mesterøje.
- Er skydestillingen naturlig.
- Er våbenet anvendeligt til skytten og kan skæftet ændres.
- Skyder løbene lige. Dvs. skyder de to løb sammen på 35 meter. Kan med fordel tjekkes på 15 – 20 meter, hvor det er lettere at se centrum af haglsværmen.

Skytterne, der henvender sig med behov for skæftetilpasning, kan groft opdeles i følgende grupper:

- **Nybegyndere.** Her er det vigtigt at være opmærksom på, at nybegyndere endnu ikke har en sikker teknik, og at det derfor kan være svært at tilpasse våbenet.
- **Velskydende skytter, der oplever en eller anden form for krise.** Her er det vigtigt ikke at ændre på våbenet, da det kan ødelægge mere end det gavner. Eksempel: Trapskytte der pludselig ikke kan ramme, og som har brug for en lille psykologisk justering af skæftet.
- **Skytter, der har problemer med et bestemt skud på jagt eller på skydebanen.** Problemet kan have flere årsager bl.a. forkert teknik, øjendominans eller skæfteform. For at afkode årsagen kan man spørge skytten om, hvordan det går med at skyde bagduer eller evt. se skytten skyde en række bagduer, hvorved det ofte vil kunne afsløres om haglene træffer til højre/venstre for målet eller over/under målet.
- **Skytten, der skyder blændende, men som lige skal tjekke om geværet passer.** Her er der ikke behov for tilpasning, men ofte vil skytten have behov for at få bekræftet, at alt er som det skal være.
- **Jægere, der kan ramme næsten alt med ”snupskud” også på aftentræk, men som skyder forbi til oplagte mål.** Her er årsagen ofte forkert teknik.

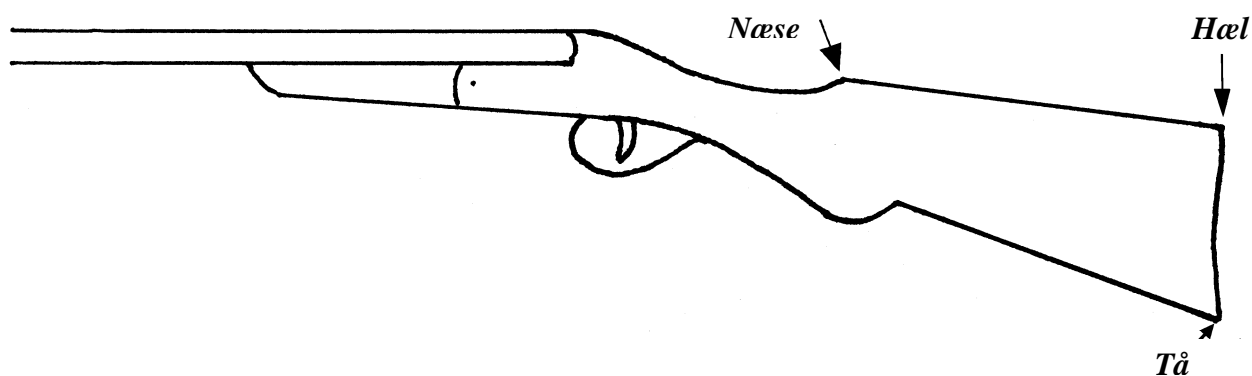
- **De resterende skytter, der ikke kan passes ind i de 5 ovenstående grupper**, er dem, som virkelig har behov for hjælp, og hvor skæftetilpasning ofte er nødvendig.

Tit virker skæftetilpasning både teknisk og psykisk og ofte må skytten have tålmodighed, før man opnår resultat.

Skæftemål

Til angivelse af skæftemål anvendes ofte engelske fagudtryk og et skæfte opmåles i længde, drop (krumning), pitch og cast. Disse mål afhænger af skyttens fysik, men også af måden våbenet er konstrueret. Derfor kan man ikke umiddelbart tage mål for længde, drop, pitch og cast fra et våben og overføre det til et andet og forvente, at de to våben vil skyde ens/passe skytten. Det har derfor heller ikke den store værdi at skyde med et prøvegevær, da skæftemål er individuelle fra våben til våben.

Der er grænser for, hvor meget man kan flytte et geværs træfpunkt ved at ændre på skæftet. Den tekniske og matematiske flytning af træfpunktet er minimal, det afgørende er, at skytten er dus med våbenet.

Et skæfte benævnes Næse, Hæl og Tå. Stykket mellem næse og hæl kaldes Ryggen og stykket mellem hæl og tå Skæftefoden/bagkappen

Skæftelængde

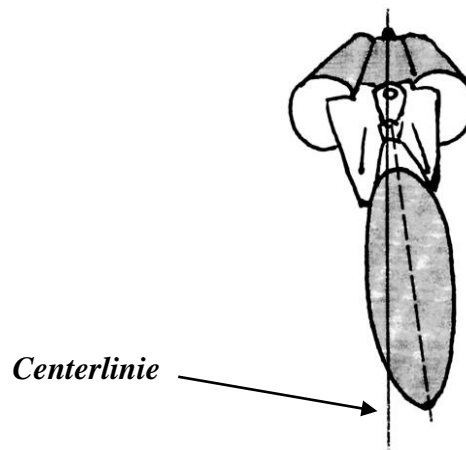
Måles fra aftrækkere (fra den forreste ved dobbelt aftrækker) til midt på kappens bagkant. Der er desværre ikke en magisk formel, der udfra en persons anatomi kan afgøre skæftelængde mv., men grundlæggende skal skæftet være så langt som muligt, dog skal skytten kunne skuldre haglbøssen, uden at skæftet hænger i armhulen eller tøj.

Skæftelængden påvirker cast og drop.

- Det er vigtigt, at skytten ikke kæntrer våbenet, da det ofte er tegn på, at geværet ikke passer skytten.
- Husk jagtbeklædning ved afprøvning af skæftemål.
- Skyttens egen opfattelse af, hvornår bøssen ”falder rigtig”, er vigtig.
- Jagtformen har indflydelse på skæftetilpasningen f.eks. gevær til havjagt og klapjagt.
- Arm-metoden (kolbe ved albue og pegefinger på aftrækker).
- Afstanden mellem næse og tommel ved anslag skal være ca. 2 fingerbredder.
- Skæftetilpasning kan med fordel foretages med mellemlag af pap og tape.

Centerlinie

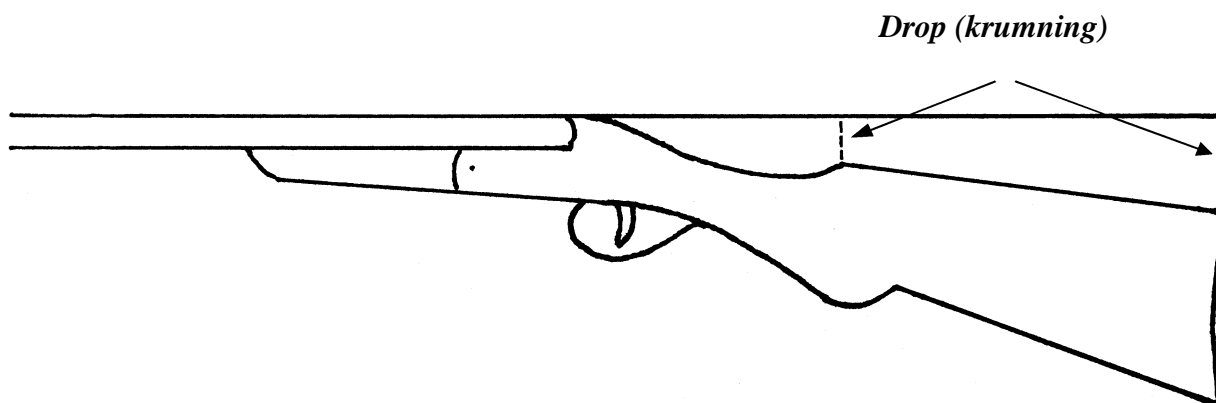
Geværets drop og cast måles ud fra en tænkt centerlinie. Centerlinien fremkommer ved at trække en linie langs sigteskinnen til kolbens hæl. Udfra denne linie deles våbenet i to halvdele.

Geværets drop (krumning) og cast måles udfra en tænkt centerlinie

Drop (krumning)

Geværets drop måles to steder på kolben, ved hælen og næsen. Afstanden fra centerlinien til hælen og næsen måles i mm og udtrykker geværets drop. Skuddets højde i forhold til målet justeres ved hjælp af mere eller mindre drop. Et geværs drop vil ofte forandres, hvis længden ændres.

Drop (krumning) måles ved kolbens næse og hæl

Cast

Et geværs cast måles ved hælen og tåen. Cast måles i mm og benævnes cast-on og cast-off. Formålet med cast er at bringe sigteskinnen på linie med det sigtende øje, derfor skal en person med brede skuldre og et bredt ansigt have mere cast end en spinkel person med et smalt ansigt.

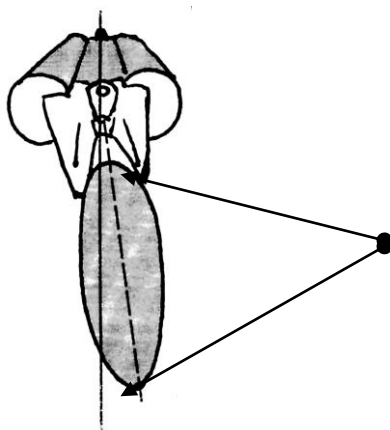
Standard mål for cast er 4 – 6 mm ved skæftets hæl og 6 – 10 mm ved skæftets tå, da denne forskel giver et behageligt anslag.

Cast er almindeligt på kontinentale våben, men forekommer sjældent på amerikanske våben. Passende cast medvirker til, at geværet nemmere kommer i korrekt anslag, men at cast ikke er strengt nødvendigt bevidnes af, at amerikanske våben er uden cast.

Cast-off

Cast-off er udtryk for en højredrejning af skæftet regnet fra det lodrette plan af sigtelinien, hvorved sigteskinnen kommer i linie med det sigtende øje, når geværet er i anslag ved højre skulder.

Cast-off findes på våben til højreskytter.

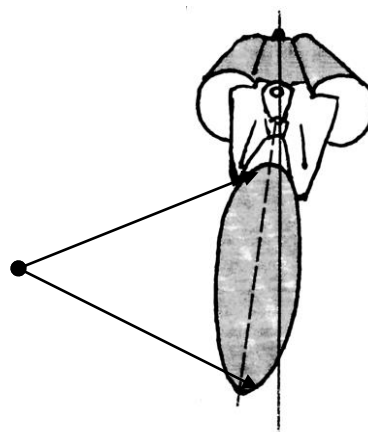
*Cast-off måles ved
kolbens hæl og tå*

Gevær med cast-off

Cast-on

Cast-on er udtryk for en venstredrejning af skæftet regnet fra det lodrette plan af sigtelinien, hvorved sigteskinnen kommer i linie med det sigtende øje, når geværet er i anslag ved venstre skulder.

Cast-on findes på våben til venstreskytter.

*Cast-on måles ved
kolbens hæl og tå*

Gevær med cast-on

Når geværet har det rigtige cast vil pupillen i mesterøjet være midt i sigteskinnen. Dette kan kontrolleres ved, at skytten med et tomt gevær sigter instruktøren i øjet. (Billede/tegning)

Cast måles ved hæl og tå, men i praksis er det en fornemmelse snarere end en konkret måling, der bestemmer, om et gevær skal have mere eller mindre cast.

Den bedste måde at afgøre om et skæfte passer er at skyde et antal skud på 20 meter mod en skive.

Skyttens alder og fysik, og hvor kraftig vedkommende er, har indflydelse på geværets cast.

Det er en god ide at give geværet mere cast end det, man har målt sig frem til, da det sjældent er for meget cast der er årsag til problemer.

Et geværs cast vil ofte forandres, hvis længden ændres.

De fleste skytter vil have behov for mere cast og bend, når de kommer op i årene, da man med alderen bliver lidt stivere i kroppen.

Pitch

Pitch opdeles i pitch-up og pitch-down og måles i mm ved munden. Geværets pitch afhænger af løbslængden.

Pitch-down

Betegnelse for at vinklen mellem centerlinien og skæftefodens forlængelse opad er mindre end retvinklet (90°). Pitch-down måles praktisk ved at stille geværet lodret op af en væg, så skæftefodens hæl og tå hviler på gulvet og sigteskinnen berører væggen. Hvis geværet har pitch-down, vil munden pege udfra væggen, og afstanden fra væggen til munden er udtryk for, hvor meget pitch-down geværet har.

De fleste haglgeværer har 60 – 90 mm pitch-down, da det egner sig godt til alsidig skydning.

Pitch-up

Betegnelse for, at vinklen mellem centerlinien og skæftefodens forlængelse opad er større end retvinklet (90°). Pitch-up kan i praksis måles på samme måde som pitch-down, nemlig ved at stille geværet lodret op af en væg, så skæftefodens hæl og tå hviler på gulvet og sigteskinnen berører væggen. Hvis geværet har pitch-up vil munden berøre væggen, og afstanden fra væggen til overgangen mellem baskylen og løbene er udtryk for, hvor meget pitch-up geværet har.

Geværer med pitch-up er sjældne og egner sig primært til høje skud.

Problemer der relatere til skæftetilpasning

Problem	Årsag	Afhjælpning
Fingerskader	Skyttens langefinger slår imod aftrækkerbøjlen	<ul style="list-style-type: none">• Længere skæfte• Ændret håndgreb• Gummiklods på aftrækkerbøjlen
Kindskader	Skyttens kindben eller kæbe slår imod skæftet.	<ul style="list-style-type: none">• Mere cast• Mere pitch• Længere skæfte• Højere skæfte ryg• Neopren pålæg på skæfte ryggen
Skulderskade	Skyttens får blåtmærke på skulderen	<ul style="list-style-type: none">• Skæftet er for kort/langt• Gummikappe• Tungere gevær• Letladede patroner• Spids tå eller vinkel på tå på geværet

Rifler

Som udgangspunkt har skæftetilpasning på rifler ikke så stor effekt som på hagløsser, dog skal en riffel passe til skytten, så skydestillingen bliver så afslappet som muligt. Skæftetilpasningen har størst betydning ved brug af åbne sigtemidler, da et kikkertsigte kan justeres i montagen, så skæftet kommer til at passe.

Det er vigtigt, at der er tilpas afstand til sigtekikkerten, så man ikke får kikkerten i ansigtet under skydningen.